

Universal Declaration of Human Rights - Kpelle, Guinea

© 1996 – 2009 The Office of the High Commissioner for Human Rights

This HTML version prepared by the *UDHR in Unicode* project, <http://www.unicode.org/udhr>.

NUKAN MAAMENI YENƐYII ʼBO PELE HU

Dɔn juwoo gbalatɔmaa

A ke kaalonna da tɔɔi gaa nukan nei yene yiihu diə legbɔɔba laa, təlinmo laa da lilaa di nwundɔɔi.

A ke lənɛɛ nukan dɔɔi gaa maane yene nuan diə peli kweiwoo boi, diə laa di maameni la, yi di hwa ke ɲeimaarɔn da mɔɔn di hu, bə kele yenenuan kaa bɔi.

A ke tɔɔi gaa nukan nei yeneyii hu bə maane maa ə kɔnwɔ, hoge nukan hwəpa pənə hwə gwei təgə hemɛi ɔi hu ɲeitɔwɔnuan diə.

A ke lɔɲaa kele yepuɔ gehu bə maane gu hwanja tɛgɛ bɔi.

A ke lɔi kele hu nuan bowoo ba, tɔɔi lele gaa hinaa di wɔɔ Kaalonnaa hu, yai a di wɔɔ tɛtɔwɔ yii lɛɛ ɲeikulo, ye pənə ye di wɔɔ yii ɲaane legbɔɔba laa hui.

A ke yene lɔi kele da ɲɔɔ kɔn genɛi bə di liimu ə həgə negbɔɔba lelei da tɔɔi gaa nei yene yii hu maa menɛi bai.

A ke gilɲahie tɔɔi ti hwilən nukan dɔɔi da ɲɔɔ legbɔɔba laa bə gɛ, əɛ yabə ke a di liimu həgɛ a gbɔɔkpɔ, yili bə a gɛ lɔi kele diwɔɔ ɲaakɔn genɛ ə bo yene.

Maane nuteitei, ə make a kɔɔma yɲaa di gɔl diə, maakweli, da hutɔ bə da negbɔɔba, da tɔɔi gaa nukan nei yeneyii hu di hee di kpanja kenaa kele bə, ə make bɛyi ə wɔ ɲaawoobo kaa lai, yili kele bə gɛi yene bilibili gemɛi ɲɔ ɲaakɔn genɛi ɲeɛi zea kaa Aməlik lɔi hui, ə dɔn ɲaa ɲeɛi laa a ɔɔɔ kpala ɲɔ holo pou (10) gwələn nwaatɔɔn pulu ɲun meinan yenan kɔu meɲhaaba (1948).

Dɔn ɲoo toloo 1

Nukan geɛ kaa pələ kaa tanɔn, yiliba nu kəle maawiyə pələ da tɔɔi gaa nei yeneyii hu kəpələ kaalɔ tanɔn; di kəmeni a nukan ɲaa bə gɛ hwəkeli wəlikɛmaa ə lɔ di luwai.

Dɔn ɲoo veɛɛ 2

Dɔn ɲeɛi huwoo kaa nukele ba tanɔn, guloju hwə ma ye ə ke a huwu menɛi, gu kɔɔ kəpələ, gu lawoo, ɲaala menɛi kenaa bələ, kilɲahie huwu lɔpe, ɲeɛi hu yii bo pələ ba, hən ɲɔɔɔ pələ ɔɔ da nukaapələ da zəgɛi, ye ə ke a hulonu da nenu yilipulu, ye ə ke lɔi gaa gbɔɔba ju mun, ye ə ke a lɔi yi gaa nii mələn nɔi yemu a ju mun dɔn ɲeɛi huwoo kaa nukele ba tanɔn.

Dɔn ɲoo zaaba 3

Maala kaa nukele yeɛi ə yeneke, ə legbɔɔba laa hɔɔɔ, əɛ gbinimaa ye kɔɔ.

Dɔn ɲoo naan 4

Nuta hwa peli lɛɛi lualaa hu da tɔlaalaa hu, luolaa da luoyɔu huɔu lɔpe da kɛ.

Dɔn ɲoo nɔɔli 5

Di hwə kia pai nuta mənɔɔboi, di hwə kia pai mɛni ɲaanwana laai nuta ɓa, yi a nu kulo nulaa hu əlɛ ɛyɛ mɛlɛkɛ ma.

Dɔn ɲoo mɛida 6

Kɛnɛ lɔpɛ geɛ, maanɛ nu keɛ ɲɔ kaa lonna, ə kɛ a ɔɔlɔn ɲaa ma.

Dɔn ɲoo mɛihwɛɛ 7

Nu keɛ pɛliai a ge tɔn niila ɲɛ tɔn mɛi. Nu keɛ hon bɛlɛ kaa tanɔn nukan maatɔn ɲɛi liila.

Dɔn ɲoo mɛihaaba 8

Maala kaa nukele yei ə li kititəŋə pɛɛ la; a gaa yɛ maamɛni yɛ ə piliju.

Dɔn ɲoo mɛinaan 9

Di hwa nu too gahwə ɲa, yi ɲun və mai. A wwalakɛti di maakwiya ɲɔɔ lɔɔba gahwa mɛni ɲɔɔ pɛlɔhu.

Dɔn ɲoo bou 10

Maala ka nukele yei, ə ɲɔɔ tian makɔɲɔ kititə ŋə pɛɛla, əlɛ dian ti ə kɛ a ɔɔlɔn ɲaa ə makɛ mɛni lɔpɛ daa zenwuɔn.

Dɔn ɲoo boukɔutanɔn 11

1. Nui lɔpɛ da mɛniɲɔɲɔɔ laahe ɲɔɔ, mɛniti hwa pɛli kɛi a ɲɔn, yi ɲɔn ti hwə ɔɔlɔn ni ponɔɲa kitikɛpɛɛ la, maakɔɲɔnuaan ɲɛi ɓa.

2. Tɔn hwa pɛli nui lɔpɛ honji mɛnita ɓa yiyai mɛni ti kɛi lowai, dɔn ti hwə kɛ laali; yilipulu mɛnikɛi lowai tɔn mə a laa nui ti mɛi, ə makɛ a kwia.

Dɔn ɲoo boukɔu hwɛɛ 12

Nuta hwa naa lɔ mɛlan ɲii pɛlɛ hu, lɔ kpɛli-kpɛli, ɲɛi bɛɛn mɛni hu, da gbiniba mɛni tamaa hu, naa kala pɛlɛ ɲɔ.

Dɔn ɲoo boukɔu haaba 13

1. Maala kaa nukele yei ə hiə a niibapɛlɛ, əlɛ ə he niiba kɛnaa ɲɔ lɔi hu.

2. Maala kaa nukele yei yɛ pɛli kuloi lɔi lɔpɛ hu, ə makɛ gbɔɔ lɔi, əlɛ ə pənə ə ɲa gbɔɔ lɔi ti hu.

Dɔn ɲoo boukɔu naan 14

1. Nui lɔpɛ da ɲɛikɔu kpɔlu jɛɛi, maala kaa ɲɛi ə maakilɛ lɔi takpɛli hu, yiyan nɔiti a pɛli ɲɛɛ hee mu.

2. Maakilɛlaa ti hwa pɛli tɛŋɛi mɛni nɔɲɔn kɛmun gbɔɔkpɔ ɲɔ yi hwə ɓa lɔi ɲun ma mɛniɲɔɲɔn da kaala.

Dɔn ɲoo boukɔu lɔɔli 15

1. Maala kaa nukele yei ə lɔi lonna hɔɔlɔɔ.

2. Di hwa pɛli lɔilonna kuloi nu yei hulu mɛni hu əlɛ maala hwə ɲɔɔ nu yei hwə ɲɔ lɔilonna maahwalin.

Dɔn ŋoo boukɔumɛida 16

1. Nɛɛnu da hulonu da hɛli kpilayela da di laɲayela da pɛli heei di kepɔ guloju hwɛ ma yɛkɛ la a huɔu mɛni, lɔilon na mɛni, ɛlɛ yala pɛlɛ mɛni. Di pɛliɛ a di ke niibo ti hu, ɔ make di taɣai lowai.

2. Lɛgbɔɔba da laana bɛ a hilɛtai laa ma.

3. Pɛlɛn mɛ bɛ a kpɔmaayi hɔɔɔma, ɛlɛ maala ka nei gbɔmayii ti da nɔi nɛitɔɔ nuaan di maakɔŋɔn.

Dɔn ŋoo boukɔumɛihweelɛ 17

1. Nukan lɔpee jɔlɔbɔ hɛn gaa a bɔɔ, ɔ make g boukɔuaa kpɔn ju.

2. Di hwa nu yee kpilan di hwɛ jɔlɔbɔ hɛn gulo nei.

Dɔn ŋoo boukɔumɛihaaba 18

Nui lɔpee a pɛli gbɔɔ kilipahia kɛi, niiba yiiɔ pɛlɛ hu. Mukulaa bɛ a pɛli niiba kalan gɛi, ɔ niiba yiiɔ juwu yii bɔ pɛlɛ hu.

Dɔn ŋoo boukɔumɛinan 19

Maala kaa nui lɔpee gɛlɛ yɛi ŋɔɔ kilipahie lɛ ɔ gweiwoɔbɔ, ɔ gilipuju kwɛli, ɔ jɔlɔbɔ ɔ nɛi nuta kpɛli ŋaa dia kɛnakele yi ŋɔɔ hwa kɛ ju.

Dɔn ŋoo bouhwweelɛ 20

1. Maala kaa nukele yɛi ɔ ŋundɔ kɛ, ɛlɛ ɔ kpɔn naa liilaa hu.

2. Di hwa nu yee kpɛlan di hwɛ nɔ kpɔn ju.

Dɔn ŋoo bouhwweelɛ kɔu tanɔn 21

1. Maala kaa nukele yɛi, ɔ tɔɔi hɔlɔbɔ ŋɔɔ lɔi ŋawoɔbɔ mɛni hu, a wala kɛ a yaa kpini, ɔ kɛ nui a nɛɛ lɛmai.

2. Maala kaa nukele yɛi, ɔ kolokɛ gahanama bɛ ŋɔɔ lɔi hu. Yiyan nuta hon bɛtlɛ hwa tɛɣɛ mɛlan ma.

3. Lɔilonnii kilipahia pɛlɛ bɛ lɔi ŋawoɔɔ a kuloju. Gilipahia ti a kɔlɔn nɔi nɔi ŋawoɔbɔ nuan he luwai a kɛ a nɔi kwei nuan kɛlɛ laamaawoo.

Dɔn ŋoo bouhwweelɛ kɔuweelɛ 22

Nu kele kɛmɛni a kpɔnɔyui bɔ mun mɛ gɛ, yɛ kɛ kpɔn ninimu. Ninin ti bɛ maanɛ ɔ pa bɔ a yeelaholon; yɛlɔgei, kaalɔnaa, ɛlɛ mɛni kɔlɔn ŋa.

Dɔn ŋoo bouhwweelɛ kɔu haaba 23

1. Maala kaa nukele yɛi ɔ kolo kɛ, ɔ niiba kolokɛ tɛlinmo da ŋaanɛ pɛlɛ mɛi; ɔ gɛ hwɛ pa kɛ a nui kolo hwa ma.

2. Nu kɛkolo bɛ maanɛ di zalama; ɔ kɛ a hulonu da nɛnu.

3. Kolokɛmun lɔpee a pɛli kolokɛnuaan maakɔŋa kpɔn naai; a wala kɛti ɔ to da hu.

4. Kolokɛmun nɔpee maala kaa nei ɔ viitɔ, ɔ niiba pɛlɛ ŋaa kɛ. Gɛ kolo kɛi nowai nɛn ɔ kɛ a dɔɔ; ɛlɛ yilipulu ŋɔɔ hwitɔ lowai yɛ hala ma.

Dɔn ŋoo bouhwweele kɔu naan 24

Maala kaa nukan ŋei ŋɔɔ yii ə kɛ a bɛliya ju, ɔɔɔɔ hwə toa pono, yaa da nainuaan di kɛ di ɲaane hu; yii hwilɛnna: kɔɔɔɔ mɛni, maayilimɛni, yii mɛni, da hali mɛni, bɛlɛ di maamɛni walawala ŋei kulo mɛni kele ba.

Dɔn ŋoo bouhwweele kɔu lɔɔli 25

1. Kolo a wala kɛ ŋei, ŋɔɔ a pɛlɛma, kolo hwaa kɛ ŋei, kalanɛnnaa a ɔɔɔɔɔ, a ɔɔɔ, a wala kɛti mɛni ta kpɛli a pɛlɛma, yi hwa pɛli gbɔɔmu, maala kaa ŋei yi maakɔma a ɔɔ.

2. Maala kaa logaa laa da lokolo di yei di kɔma hɔɔɔ. Gbɔma ti a pɛli kɛi logele ba, ə make a wɛlilon.

Dɔn ŋoo bouhwweele kɔu mɛida 26

1. Maala kaa nukele yei di juto. Juto ti hɔɔ hwə ma, yi kɔ hwilɛn maakwɛli kɔɔɔɔɔ ba. Maane kolo maakwɛli lakwɛli ə kɛ kɛna kɛle. Maane lakwɛli kɛnɛ kɛ laa ə kɛ kɛnaa kɛle tɔɔ, nui lɔpɛ gɛ hwaɲa a kɛ ŋei.

2. Maakwɛli ŋun ma ya baa ə nukan holoon naa ɔɔ, ə dɔɔ gaa ɲɛi yɛnɛ yii hu maawiye. Ya bə maane ə wooman, ɲɛimaa hwɛli, da wɛlikɛmaa di lɔ lɔi kɛle lowai, huwu ɲaa kɛle lowai ə gɛ liila ə kɛ diyɛi.

3. Maala kaa a longaanuaan yei di di loni hutɔ pɛlɛ lɛn.

Dɔn ŋoo bouhwweele kɔumɛihweele 27

1. Maala kaa nukele yei ə gɛti kɛ nɔi ŋɔɔ tɛtɔɔ laa kpaalɛ mɛi, ə pɛlima ə dɔɔ kulo.

2. Maala kaa nukele yei bɛlihɛn, gulohɛn, maa ə kɔɔ.

Dɔn ŋoo bouhwweele kɔumɛihaaba 28

Maala kaa nukele yei, ə gɛtikɛ, yɛ dɔn ŋooŋaa ŋei ɔɔ di lɛ di kpaalɛ mɛi.

Dɔn ŋoo bouhwweele kɔu mɛinaan 29

1. Nu yaakpɛli gɛti kaama kɔma yii hu. Maahɔɔɔ gbɔma yii ti bə a pɛli ŋɔɔ nukan naa laakuloi a nele.

2. Tɔɔ gaa nu yei yɛnɛyii hu da ŋɔɔ lɛgbɔba laa, maala kele hɔɔɔɔ ɲɛn lɔ gaama, ya baa a mɛlaa diwɛi kɔɔɔɔ, kɔma yii hu yi hulu mɛni hwə laa.

3. Maala ɲaa ti da lɛgbɔba ɲaa ti, gɛ pɛlɛ hwa pɛli kɛi a juwu takpɛli yi yɛnɛ kele puɔ geba hwə mo li.

Dɔn ŋoo bouhaaba 30

Kpalɛ ta kpɛli hwə laa yi a pɛli dɔn ɲaa ŋei maamɛni piliju, yɛ nu ŋɔɔ tɔɔ gaa ŋei yɛnɛyii hu da ŋɔɔ lɛgbɔba laa kuloi ŋei: yɛ ə kɛ a lɔi, a kɔɔ, ə make gu tɛtɛi.